

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně

**Sbor národní bezpečnosti – stanice Bělá nad Radbuzou
1945–1952**

Inventář

EL NAD č.: 1954
AP č.: 490

Mgr. Radka Kinkorová

Horšovský Týn 2019

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií.....	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu.....	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu.....	5
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky.....	6
Seznam použitých pramenů a literatury.....	7

Příloha

Seznam použitých zkratk	8

Inventární seznam.....	9

I. Vývoj původce archiválií

Původce archiválií:

Sbor národní bezpečnosti – stanice Bělá nad Radbuzou, nejnižší článek organizace SNB, existence 15. května 1945–1952 (horní hranice stanovena podle nejmladší archiválie). Sídlo na náměstí 5. května, čp. nezjištěno.

Sbor národní bezpečnosti – stanice Železná, variantní název Sbor národní bezpečnosti – stanice Eisendorf, nejnižší článek organizace SNB, existence 1. června 1945–1952 (horní hranice stanovena podle nejmladší archiválie), sídlo v čp. 62.

Stanice SNB v Bělé nad Radbuzou byla zřízena 15. května 1945. Navázala na činnost četnické stanice, která zde působila do 2. října 1938, kdy byla před zabráním pohraničního území říšskoněmeckou mocí nařízena okresním četnickým velitelem její evakuace.

Již před koncem války doporučil ministr vnitra Košické vlády ve svém návrhu ze 17. dubna 1945 zrušení četnictva. K tomu došlo v souvislosti s výnosem ministerstva vnitra z 30. června 1945,¹ jenž ustanovil vznik SNB jako jednotného vojensky organizovaného strážného sboru, který měl plnit v pozměněné formě úkoly a funkce dříve zastávané četnictvem. Až do vydání zákona č. 149/1947 Sb., o národní bezpečnosti, sbor pro výkon své služby prozatím používal předpisů platných před 30. zářím 1938, pokud neodporovaly výnosu ministra vnitra a programovým zásadám vlády. Nový zákon rušil platnost zákona č. 229/1920 Sb., o četnictvu. Do Sboru národní bezpečnosti byli po prověření zařazeni příslušníci dosavadních bezpečnostních uniformovaných sborů, tj. četnictva, státní policie a obecní výkonné policie, a vybraní příslušníci partyzánských a revolučních jednotek, osoby navrávívší se z koncentračních a internačních táborů apod. SNB převzal strukturu četnictva a rovněž plynule pokračoval v dosavadní činnosti, jež spočívala v udržování veřejné bezpečnosti. SNB byl vytvořen jako výkonný orgán správy národní bezpečnosti, kterou zajišťovaly okresní a zemské národní výbory.

Obvod stanice SNB Bělá nad Radbuzou zahrnoval lokality Bělá nad Radbuzou, Bezděkov, Bystřice, Čechín, Černá Hora, Smolov a Třemešné. Prvním poválečným velitelem stanice se stal Jan Blovský. Zpočátku zaměstnávaly příslušníky stanice specifické činnosti vyplývající z poválečné situace. Bezprostředně po osvobození bylo třeba přednostně zabezpečit pořádek a klid. Nové úkoly čekaly stanici v oblasti vyšetřování členů nacistických organizací a šetření činnosti těchto osob v době nesvobody, dále dohlížela na průběh odsunu Němců a následného osidlování

Charakter činnosti SNB určoval zákon z 11. června 1947 č. 149/1947 Sb., o národní bezpečnosti, doplněný vládním nařízením z 19. prosince 1947 č. 229/1947 Sb., jímž se vymezují úkoly národní bezpečnosti. Nadále zůstalo základním posláním sboru chránit veřejnou bezpečnost, bdít nad veřejným pořádkem a veřejnou mravností. Národní bezpečnost měla především chránit ústavní zřízení, převzala rovněž záležitosti, pro něž byly dříve zřízeny státní policejní úřady, ale také střežení státních hranic, které bylo vyhrazeno strážci obrany státu. Do oboru činnosti národní bezpečnosti spadaly i policejní věci požární, záležitosti silniční, železniční a letecké dopravy, evidence obyvatelstva, zejména hlášení pobytu, cestovní pasy, boj proti zločinnosti a sociální nepřizpůsobivosti, ochrana úrody, policejní uzavírací hodiny, ztráty a nálezy aj. Vládnímu nařízení č. 229/1947 Sb. předcházelo téhož dne vydané vládní nařízení č. 228/1947 Sb., o přísaze členů Sboru národní bezpečnosti.

Po faktickém ustavení SNB fungovalo v každém okrese okresní velitelství SNB a několik jemu podřízených velitelství stanic. Okresní velitelství SNB byla podřízena oblastnímu velitelství SNB, jež vzniklo na místě dosavadního velitelství četnického oddělení

¹ Směrnice MV č. 3700-26/6-45-V/4 z 30. června 1945 o organizaci Sboru národní bezpečnosti.

(říjen 1945). Další instance představovala zemská velitelství SNB a ministerstvo vnitra. Správními úřady národní bezpečnosti se staly opět národní výbory (kromě místních). SNB podléhal vojenským trestním zákonům a soudům a platil pro něj vojenský řád, disciplinární předpisy však pro něj stanovovalo ministerstvo vnitra. Stanice SNB v Bělé nad Radbuzou byla (spolu se stanicemi Blížejov, Čečovice, Eisendorf, Grafenried, Horšovský Týn, Hostouň, Meclov, Osvračín, Pivoň, Poběžovice, Rybník, Semněvice a Staňkov) začleněna do obvodu Okresního velitelství SNB v Horšovském Týně a Oblastního velitelství SNB v Plzni.

Od 1. ledna 1949 vstoupil v platnost zákon č. 286/1948 Sb., o národní bezpečnosti, který mj. ukládal provádět v rámci SNB politickou a osvětovou výchovu.² Zásadní význam pro činnost bezpečnostního aparátu mělo přijetí nového trestního zákona č. 86/1950 Sb. z 23. května 1950 a především zřízení ministerstva národní bezpečnosti vládním nařízením č. 48/1950 z téhož dne.³ Pod pravomoc nového ministerstva přešly veškeré ozbrojené složky ministerstva vnitra a jeho bezpečnostní agenda. Zřízení nového ministerstva představovalo zásadní změnu v řízení SNB, národní výbory přestaly být správními úřady národní bezpečnosti.

Velitelství stanic SNB (poté Národní bezpečnosti /NB/) byla již od roku 1949 redukována a po přetvoření okresních velitelství NB na okresní velitelství Veřejné bezpečnosti (VB)⁴ se v roce 1951 stanice rušily. Místo nich se zřizovala v rámci reorganizace VB k 1. březnu 1951 okrsková služba. Okrsky VB, které převzaly část úkolů rušených stanic, již nebyly samostatnými útvary. K výkonu služby na území okrsku byl určen okrskový zmocněnec VB (okrskář), jenž zodpovídal za pořádek a bezpečnost ve svém okrsku a byl součástí I. (venkovního) oddělení okresního velitelství NB a poté v roce 1953 zřízeného okresního oddělení VB. Na rozdíl od stanic SNB okrsky již neprováděly úplné objasňování trestných činů a nezpracovávaly trestní oznámení.

Sbor národní bezpečnosti tvořily až do roku 1990 dvě složky, Veřejná bezpečnost a Státní bezpečnost. Státní bezpečnost zanikla rozkazem ministra vnitra Richarda Sachera 1. února 1990, Veřejná bezpečnost byla na základě zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ze dne 21. června přeměněna s účinností od 15. července 1991 na Policii České republiky.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Archiválie pocházející z činnosti stanice SNB v Bělé nad Radbuzou byly do Státního okresního archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně delimitovány z archivního souboru Fondy Veřejné bezpečnosti z bývalého kraje Plzeň (EL NAD 10133), jenž byl dosud v péči I. oddělení SOA v Plzni, a to protokolem o přemístění (delimitaci) archiválií ze dne 25. října 2016 čj. SOAP/010-0839/2016. Podle přílohy k tomuto protokolu oblastní archiv delimitoval 1 úřední knihu, 13 podacích protokolů a 11 indexů pocházejících z činnosti četnické stanice Bělá nad Radbuzou. Při vymezování jednotlivých archivních fondů v SOkA Domažlice však byly archiválie určeny do archivního fondu Sbor národní bezpečnosti – stanice Bělá nad Radbuzou, protože všechny pocházejí až z období po zániku četnických stanic. Archiválie označené v předávacím protokolu jako indexy byly definovány jako repertáře. Toto rozčlenění delimitovaného materiálu proběhlo až v roce 2017, proto je přírůstek archivního fondu Sbor národní bezpečnosti – stanice Bělá nad Radbuzou evidován pod číslem 61/2017 a uvádí jednu úřední knihu, 13 podacích protokolů a 11 repertářů.

² Tomuto zákonu předcházelo přijetí dvou závažných zákonů o postihu protistátní nepřátelské činnosti: zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratického zřízení, a zákona č. 247/1948, o táborech nucené práce.

³ Vládní nařízení č. 48/1950 Sb., kterým se zřizuje ministerstvo národní bezpečnosti. Toto ministerstvo působilo do 1. října 1953, kdy bylo zrušeno a jeho pravomoci přešly zpět na ministerstvo vnitra.

⁴ Později přejmenované na okresní oddělení VB.

Státní oblastní archiv v Plzni převzal archiválie k uložení do archivního souboru Fondy Veřejné bezpečnosti z bývalého kraje Plzeň ve dvou přejímkách, a sice 11. března 1960, č. přírůstku 17-20/1960, a 7. října 1961, č. přírůstku 7-42/1961.

Z písemností vzniklých z činnosti stanice SNB v Bělé nad Radbuzou se dochoval památník stanice a registraturní pomůcky. Zápisy nacházející se na deskách podacích deníků podávají informaci o tom, že spisy nebyly při skartaci provedené 16. února 1960 nalezeny. Kromě výše uvedeného se jiné dokumenty stanice SNB v Bělé nad Radbuzou nedochovaly.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Sbor národní bezpečnosti – stanice Bělá nad Radbuzou obsahuje archiválie pocházející z let 1945–1952.

Přestože stanice SNB byly rušeny v roce 1951 a místo nich začaly působit okrsky VB, které již nebyly samostatné, ponechala zpracovatelka v archivním fondu i archiválie z let 1951–1952, a to na základě doporučení komise pro předarchivní činnost a péči o archiválie z 24. října 2016, jež vydala v souvislosti s delimitacemi archiválií Fondů Veřejné bezpečnosti z bývalého kraje Plzeň probíhajícími na podzim 2016 (viz kapitola II.).

Archivní fond tvoří jedna úřední kniha a registraturní pomůcky. Registraturní pomůcky se dělí na tajné podací protokoly, důvěrné podací protokoly a obyčejné podací protokoly. Podací protokoly jsou v jednotlivých řadách seřazeny chronologicky a po nejmladším podacím protokolu následují repertáře rovněž v chronologickém pořadí.

V případě, kdy na sebe v podacích protokolech nenavazovaly čísla jednací, je na tuto skutečnost upozorněno v obsahu inventárního záznamu (!), inv. č. 14.

Po formální stránce je inventář zpracován podle metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek čj. SOAP/006–0767/2010 a jeho dodatku čj. SOAP/006–1300/2014 a dále podle metodického návodu č. 1/2013 odboru archivní správy a spisové služby ministerstva vnitra čj. MV–46913/AS–1/AS–2013.

Během pořádání nebyly vyřazeny žádné archiválie. Z pohledu úplnosti zachování archiválií je archivní fond označen jako torzovitý. Jazykem archiválií je čeština. Některé archiválie jsou fyzicky poškozené (utržené desky inv. č. 14, 15 a 20 a bez desek inv. č. 10).

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Archiválie inventarizovaného archivního fondu pocházejí z činnosti stanice SNB v Bělé nad Radbuzou. Badateli vyhledávaným bude pravděpodobně památník stanice vedený v letech 1945–1950, který podle jednotného předtisku podává informace o její činnosti. Objevují se zde např. údaje o průběhu prvních poválečných dnů a roli bezpečnostního sboru v nich. Památník zpětně stručně zaznamenává i události z období květen–říjen 1938, zejména o aktivitách četníků ve spojitosti s pohotovostí stráže obrany státu. Vzhledem k okolnostem vzniku památníku je ovšem třeba zachovat kritický přístup k tomuto prameni, obdobně jako k jiným pamětním knihám.

Dále se v archivním fondu dochovaly pouze registraturní pomůcky, jejichž výpovědní hodnota je limitována účelem, který jako takové plnily. Přesto však přibližují agendu, jíž stanice SNB v daném období vykonávala.

Pro hlubší poznání činnosti a působení stanice SNB je ovšem bezpodmínečně nutné prostudovat i další archivní materiál. Z archiválií uložených ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně lze doporučit zejména archivní fond Okresní národní výbor Horšovský Týn.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně archivní fond Sbor národní bezpečnosti – stanice Bělá nad Radbuzou uspořádala a archivní pomůcku zpracovala Mgr. Radka Kinkorová.

V Horšovském Týně dne 28. června 2019

Mgr. Radka Kinkorová

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně (dále SOKA Domažlice), fond *Okresní národní výbor Horšovský Týn* (EL NAD 150).

SOKA Domažlice, fond *Okresní velitelství SNB Horšovský Týn* (EL NAD 1977).

Literatura

JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

KVAPILOVÁ, Iva. Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945–1950 se zaměřením na veřejně bezpečnostní (resp. pořádkovou a kriminální) složku. *Sborník AMV 1/2003*, s. 68–90.

KVAPILOVÁ, Iva. Organizační vývoj SNB v 50. letech se zaměřením na jeho veřejně bezpečnostní složku. *Sborník AMV 2/2004*, s. 9–69.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva IV. : Československo (1945–1989)*. Praha : Police history, 2011.

Příloha: Seznam použitých zkratk

AMV	Archiv Ministerstva vnitra
AP	archivní pomůcka
AS	archivní správa
čj.	číslo jednací
čp.	číslo popisné
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
eid. jedn.	evidenční jednotka
inv. č.	inventární číslo
MV	ministerstvo vnitra
NB	Národní bezpečnost
ppr	podací protokol
rep	repertář
Sb.	Sbírka zákonů
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOAP	Státní oblastní archiv v Plzni
SOkA	státní okresní archiv
ukn	úřední kniha
VB	Veřejná bezpečnost

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.

I. Knihy

1	Památník stanice	1945–1950	ukn 1

II. Spisový materiál

A. Registraturní pomůcky

Podací protokoly tajné

2	Podací protokol tajný 16. 8. 1945–24. 10. 1947; čj. 1/45–130/47	1945–1947	ppr 1
3	Podací protokol tajný 30. 10. 1947–29. 12. 1948; čj. 131/47–207/48	1947–1948	ppr 2
4	Podací protokol tajný 3. 1. 1949–7. 11. 1950; čj. 1/49–207/50	1949–1950	ppr 3
5	Repertář k podacímu protokolu tajnému	1945–1948	rep 1
6	Repertář k podacímu protokolu tajnému	1949–1950	rep 2
7	Repertář k podacímu protokolu tajnému (v letech 1948–1949 vedený pro Velitelství stanice SNB Železná, v roce 1952 vedený pro Velitelství stanice SNB Bělá nad Radbuzou)	(1948) 1952	rep 3

Podací protokoly důvěrné

8	Podací protokol důvěrný 29. 5. 1945–31. 12. 1947; čj. 1/45–213/47	1945–1947	ppr 4
9	Podací protokol důvěrný 1. 1. 1948–12. 2. 1949; čj. 1/48–20/49	1948–1949	ppr 5
10	Podací protokol důvěrný 7. 1. 1949–20. 3. 1949; čj. 1/49–39/49 (jedná se o jiná podání, než která jsou zapsaná v předchozím inv. č. 9)	1949	ppr 6
11	Repertář k podacímu protokolu důvěrnému	1945–1948	rep 4
12	Repertář k podacímu protokolu důvěrnému „Z“	1946–1948	rep 5

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
Podací protokoly obyčejné			
13	Podací protokol obyčejný 16. 5. 1945–7. 10. 1945; čj. 1/45–603/45	1945	ppr 7
14	Podací protokol obyčejný 6. 10. 1945–3. 8. 1946; čj. 601 (!)/45–1510/46	1945–1946	ppr 8
15	Podací protokol obyčejný 5. 8. 1946–1. 7. 1947; čj. 1511/46–1180/47	1946–1947	ppr 9
16	Podací protokol obyčejný 1. 7. 1947–13. 9. 1948; čj. 1181/47–890/48	1947–1948	ppr 10
17	Podací protokol obyčejný 13. 4. 1948–7. 10. 1948; čj. 891/48–2910/48	1948	ppr 11
18	Podací protokol obyčejný 7. 10. 1948–2. 8. 1950; čj. 2911/48–1150/50	1948–1950	ppr 12
19	Podací protokol obyčejný 3. 8. 1950–12. 8. 1952; čj. 1151/50–1419/52	1950–1952	ppr 13
20	Repertář k podacímu protokolu obyčejnému	1945–1946	rep 6
21	Repertář k podacímu protokolu obyčejnému (od čj. 1511/1946)	1946–1947	rep 7
22	Repertář k podacímu protokolu obyčejnému	1948	rep 8
23	Repertář k podacímu protokolu obyčejnému	1949	rep 9
24	Repertář k podacímu protokolu obyčejnému	1952	rep 10
25	Repertář dálnopisů a fonogramů	1950–1951	rep 11

Název archivní pomůcky:	Sbor národní bezpečnosti – stanice Bělá nad Radbuzou
Značka archivního fondu:	SNB Bělá n. R.
Časové rozmezí:	1945–1952
Počet evidenčních jednotek:	25 (1 úřední kniha, 13 podacích protokolů, 11 repertářů)
Počet inventárních jednotek:	25
Rozsah v bm:	0,39
Stav ke dni:	28. 6. 2019
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Radka Kinkorová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Radka Kinkorová
Počet stran:	12
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Mgr. Radka Kinkorová dne 28. 6. 2019 čj. SOAP/10-340/2019